

— jezik ni med najpomembnejšimi dejavniki za opredeljevanje za Slovence, pomembnejši so jim kulturni dejavnik, vera, etnična kuhinja, delovna etika in drugo.

Možnosti ohranitve slovenščine na ameriških tleh so torej minimalne, vendar bo ameriška slovenska skupnost preživela zaradi istovetenja

njenih pripadnikov z ameriško in slovensko kulturo, ki se bogatita in dopolnjujeta med seboj.

Razprava o jeziku ameriških Slovencev je dragocena tudi zaradi številnih vzorcev anket in prepisov s kaset ter zaradi poglobljene analize gradiva. Z njo dobivamo Slovenci prvo znanstveno razčlemba položaja slovenščine v določeni ameriški regiji.

Zinka Zorko

Pedagoška fakulteta v Mariboru

Monika Kropelj, Pravljljica in starnost. Odsev stvarnosti v slovenskih ljudskih pravljicah in povedkah ob primerih iz Štrekljeve zapuščine.

Zbirka ZRC 5, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana 1995, 279 str.

Pravljice so že po definiciji nekaj »lažnega«, so torej zvrst, v kateri tudi vsega navajeni ljudski pripovedovalec čuti, da dogajanje in moč oseb v resničnem življenju nista mogoča. Zaveda se, da gre za izmišljeno »štorejo« oziroma za pravljico. (Pri)povedka pa spada v tisto zvrst, v kateri so nenavadni in čudežni dogodki v zavesti ljudi mogoči in celó »resnični«. Celotno dogajanje, posebno v pravljicah, je postavljeno v domišljjski svet, ki je daleč od resničnosti in vsakdanjega življenja. In kaj imata potem skupnega pravljica in stvarnost, saj gre za pojma, ki si nasprotujeta? Iz literarnega zornega kota najbrž nič, v folkloristiki pa sta pojma združljiva, saj je ustno slovstvo pač takšne narave, da rado »pomeša« zgodovinska dejstva z umišljenimi, resničnost z domišljijo in čudežno pravljico z vsakdanjostjo.

V naši zavesti živijo pravljice kot literatura, kar tudi so. Ker pa gre za ljudsko slovstvo, je literarnost lahko drugotnega pomena, v ospredje stopi funkcionalnost. In enega od funkcionalnih vidikov ustnega proznega izročila se je v svoji zanimivi knjigi lotila etnologinja dr. Monika Kropelj, ko nas popelje v nekoliko drugačen svet pravljljic in povedk. Osvetli jih skozi klasično triado gmotne, družbene in duhovne kulture oziroma nam predstavi, kako se te prvine kažejo v pravljicah in povedkah. Z razčlemba znova potrdi dejstvo, da je ustno slovstvo izredno bogat vir raznovrstnih informacij za etnologe, saj se v njem najde marsikaj o naši preteklosti in o našem načinu življenja ter o delu, načinu razmišljanja in verovanja. V prvem večjem razdelku nam avtorica pokaže odsev gospodarskih razmer, poljedelstvo, živinorejo, obrt, trgovino, promet in prehrano.

Družbene razmere, ki jih odsevajo pravljice in povedke, so predstavljene v drugem razdelku; obravnavane so pravne sestavine, šege in navade, igre in zabava, izobrazba, domače zdravilstvo in ljudska umetnost. V tretjem razdelku se srečamo z ljudskim verovanjem, in to ne le s krščanskimi prvinami, temveč gre še za čarovništvo, kozmološke prvine in prerokbe rojenic in desetnikov.

Avtoričine besede o stvarnosti v ljudskih pravljicah ter njene teze, analize in ugotovitve lahko bralec sproti preverja v dodanem gradivu. Knjiga namreč prinaša sto zapisov ljudskih pravljic in povedk, večinoma iz 19. stol., ki jih je avtorica odbrala iz Štrekljeve zapuščine. Besedila niso le dokumentarni vir osnovni razpravi, temveč pomenijo samostojne enote, ki jih z veseljem beremo same zase kot privlačne »zgodbe« ljudske ustvarjalnosti in domišljije. Gradivo je objavljeno v izvorni obliki in zato ponuja nekaj možnosti za dialektološko izobraževanje. Knjiga ima še eno pričevalno vred-

nost, saj so zapisi skrbno opremljeni z vsemi osnovnimi podatki o kraju in času nastanka, o zapisovalcih in informatorjih, s čimer »literarna« besedila dobijo svoj dokumentarni okvir, oziroma svoj življenjski ali etnološki kontekst. Besedila so označena še z Aarne in Thompsonovim kazalom pravljličnih motivov, ki nam kažejo, koliko mednarodno znanih motivov vsebuje slovensko ljudsko pripovedništvo. Ob vsem tem pa zapisi, skupaj z avtoričino bogato študijo, odkrivajo posebno narodno podobo (slovensko) nekega mednarodnega motiva. In prav zaradi posebnih elementov je neka pravljica slovenska, čeprav je motiv lahko razširjen po vsej Evropi ali še čez.

Če smo bili do sedaj bolj navajeni brati pravljica zgolj kot literaturo ali kvečjemu še kot jezikovni dokument nekega časa, bomo ob razpravi dr. Monike Krokej začutili naše pravljice še kot širši kontekstualni pojav, tudi kot odsev načina življenja Slovencev v preteklosti. In za to v knjigi Monike Krokej tudi gre.

Marko Terseglav
ZRC SAZU, Ljubljana

D. Cedilnik: Cikcak po pravopisu (1995)

V Jeziku in slovstvu zasluži omembo o izidu novi pravopisni priročnik *Cikcak po pravopisu* avtorice Danice Cedilnik (Sledi, Žalec 1995; 167 str.). To je že tretji tovrstni priročnik, ki je izšel v zadnjih nekaj letih, po *Abecedi pravopisa* avtorice Marte Kocjan Barle (DZS, Ljubljana 1992) in *Pravopisu* avtorja Jožeta Skaze (Jutro, Ljubljana 1994). *Cikcak po pravopisu* je v nasprotju s

prvima dvema, ki sta bila (vsaj prvotno) namenjena šolarjem (osnovno- in srednješolcem), nastal »kot odgovor na jezikovna vprašanja tajnic najraznovrstnejših ustanov, zavodov, podjetij in ministrstev« (prim. Uvod, str. 5).

Priročnik ne skuša biti niti poljudnejša predstavitev vseh pravopisnih pravil niti praktično »dopolnilo« obstoječemu Slovenskemu pravopisu (DZS, Ljubljana 1990), temveč se avtorica us-